

взаємодії фахівців дошкільного навального закладу та батьків, допоможе створити сприятливі умови для перебування дитини з РАС у дитячому колективі та забезпечить позитивні зміни у її розвитку та полегшить дитині доросле життя.

Список використаних джерел:

1. Білопола В. Організація роботи з дітьми з розладами аутичного спектра в умовах дитячого садка загального типу. *Практичний психолог: Дитячий садок*. 2015. № 8. С. 28.
2. Навчання та виховання дітей розладами аутичного спектру: методичний посібник / укладач Л.О. Прядко. Суми: НВВ СОШПО. 2016. 60 с.
3. Никольская О.С., Баенская Е.Р. Аутичный ребенок. Пути помощи. Изд. 6-е. Москва: Теревинф, 2010. 288 с.
4. Олійник Т. Зрозуміти і допомогти. Діти з аутизмом. *Психолог дошкілля*. 2015. № 1 (66). С.7.
5. Ольшевська Ж., Мягких Н., Щербина З. Вихователю інклюзивної групи. Київ: Видавнича група «Шкільний світ», 2018. 144 с.
6. Скрипник Т. Аутична дитина в дитсадку. *Дошкільне виховання*. 2014. № 12. С. 10.
7. Тарасун В. Аутологія. Київ: «МП Леся», 2014. 580 с.
8. Шульженко Д. Аутизм – не вирок. Львів: Кальварія, 2010. 224 с.

**МОДЕЛІ СПІЛЬНОГО ВИКЛАДАННЯ
У КЛАСІ З ІНКЛЮЗИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ**

Ковалівська Лідія Віталіївна,

студентка II-го року навчання хіміко-біологічного факультету,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка,

E-mail: lidiakovalivska@gmail.com

Найчастіше, спільне викладання обумовлюють таку організацію навчання у класі, коли спеціалісти (учитель та спеціальний педагог чи асистент учителя) разом здійснюють викладання в єдиному фізичному просторі (класі), у різноманітній за складом групі учнів, серед яких є діти з особливими освітніми потребами [1]. Основна ідея – залучити до освітнього процесу додаткових фахівців (асистента вчителя, спеціального педагога), щоб надати: підтримку дітям з особливими освітніми потребами; консультативну та наставницьку допомогу педагогам закладу освіти, зокрема асистенту вчителя. Спільне викладання – це інноваційний підхід до організації простору уроку, завдяки якому забезпечується індивідуалізація навчального простору, залучаються всі учні класу до активної діяльності та підвищується рівень якості освітніх послуг. Воно вимагає ретельної підготовки до уроків, ефективної взаємодії та комунікації між педагогом та його асистентом, узгодження спільних дій, чіткого усвідомлення ролей та обов'язків [2]. За цією технологією залучені фахівці працюють пліч-о-пліч із вчителем на засадах партнерства та співпраці. Вони спільно: планують освітній процес; узгоджують форми і методи роботи на уроці; узгоджують мету, структуру уроку, стратегії навчання, форми оцінювання навчальних досягнень учнів. Перевагами спільного викладання є можливість до залучення всіх учнів класу до того чи іншого виду роботи впродовж усього навчального заняття, урізноманітнення форм та методів викладання навчального матеріалу, ефективний моніторинг актуальних потреб учнів, реалізація індивідуального супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Спільне викладання вимагає ретельної підготовки навчального матеріалу, узгодження методів та форм викладання матеріалу, розуміння кінцевих результатів, вирішення загальних організаційних питань.

Виділяють три основні моделі спільного викладання: 1) модель консультивання (вчитель може виступати консультантом асистента у питаннях здійснення адаптації чи модифікації тих чи інших навчальних завдань); 2) модель навчання (викладання вчитель та асистент активно спілкуються, діляться спостереженнями за учнями, підвищують знання один одного у тих питаннях, де вони є компетентними); 3) модель співпраці, або роботи в команді (передбачається чіткий розподіл обов'язків між вчителем та його асистентом) [3, с. 25–28].

Моделі співпраці вчителя та асистента вчителя передбачають наступні форми викладання:

- *підтримуюче викладання*: саме з такого підходу необхідно починати спільне викладання, так як воно не вимагає багато часу на планування. Вчитель визначає організацію, зміст та цілі уроку, вміння та навички, якими мають оволодіти учні. Асистент вчителя проводить окремі фрагменти уроків з малими групами, допомагає учням під час їхньої роботи над завданнями, додатково пояснює завдання, допомагає записати відповіді, особливо приділяючи увагу учням з особливими освітніми потребами. Недоліком цієї форми є те що при постійному використанні цього підходу може виникнути залежність учнів від асистента, який постійно допомагає;

- *паралельне викладання*: вчитель та асистент одночасно працюють з групами учнів у класі. Основною перевагою паралельного викладання є зменшення кількості учнів, з якими працює один учитель, що дає змогу індивідуалізувати навчальний процес, шляхом залучення асистента, і краще врахувати потреби учнів. Навчальний зміст для груп може бути як однаковим так і змінюватись.

- *додаткове викладання*: може застосовуватись тоді, коли асистентові необхідно підсилити та додатково пояснити той матеріал, що викладає вчитель. Асистент вчителя в ході уроку може повторювати інформацію від учителя іншими словами, проводити попереднє заняття для учнів які мають особливі освітні потреби, брати участь у представленні навчального матеріалу. Додаткове або взаємодоповнююче викладання є гарною нагодою для асистента отримати необхідну практику та підвищити впевненість у власних силах.

- *викладання в команді*: основною його характеристикою є одночасне ведення уроку вчителем та асистентом. Педагог та асистент подають навчальний матеріал по черзі, підтримуючи один одного. Асистент вчителя несе таку ж відповідальність як і вчитель за представлений матеріал. Такий метод викладання не буде ефективним без належного рівня довіри та комфортних взаємовідносин між вчителем та асистентом; вони мають бути готовими до узгодження стилів викладання [3].

Під час вибору тієї чи іншої форми спільною залишається одна мета – покращення навчальних досягнень учнів, формування у них життєвонеобхідних компетентностей.

Софій Н. З. виділяє причини, що заважають виробленню взаємин співробітництва й партнерства між педагогами у процесі спільного викладання, серед яких: різне розуміння суті навчальної програми, підходів до викладання та оцінювання в педагогів систем загальної та спеціальної освіти; нечітке планування, відсутність необхідних ресурсів (книг, посібників, дидактичних матеріалів); відсутність системи налагодженої комунікації та спільного бачення мети інклюзивного навчання [3, с. 24].

Практика спільного викладання є досить новою для педагогів, які працюють в інклюзивних класах, для них потрібна спеціальна підготовка, адже це досить важлива і відповідальна справа тому вона повинна враховувати такі аспекти: оцінка існуючих умов (чи існує співпраця між інклюзивним навчальним закладом та іншими закладами, у тому числі спеціальними навчальними закладами, реабілітаційними центрами тощо; якою є загальна реакція педагогів на потребу працювати з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу тощо); готовність учителя та асистента вчителя до співпраці з фахівцями (загальне розуміння практики спільного викладання як

моделі надання якісних освітніх послуг; психологічна сумісність; розуміння учасниками спільного викладання сфер, в яких вони почувають себе більш упевнено, і сфер, де вони могли б допомогти один одному); залучення адміністрації навчального закладу (питання підтримки інклюзивної освіти, готовність адміністрації навчального закладу до співпраці з фахівцями, підтримка адміністрації навчального закладу при виділенні додаткового часу для спільного планування тощо); знання партнерів – спів учителів (перелік та обговорення особистих і професійних уподобань та інтересів, знання можливих проблем і труднощів перед початком спільного викладання, досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, у тому числі в інклюзивному навчальному середовищі, узгодження рівня участі, частоти та характеру зворотного зв'язку тощо); складання реалістичного графіку (графік, який би відповідав потребам і педагогів фахівців) [4, с. 83].

Спільна відповідальність є запорукою налагодження ефективної співпраці вчителя і асистента вчителя. Для забезпечення максимально продуктивних стосунків учителям рекомендують: обговорювати завдання з асистентами вчителів; установлювати чіткі параметри; наголошувати на важливості конфіденційності; обговорювати філософію та підхід до навчання й управління класом; призначати регулярні зустрічі з асистентом, щоб обговорювати його спостереження за учнями, отримувати зворотний зв'язок та звіти, вчасно дізнаватися про складні моменти та обмірковувати стратегії реалізації програм. Основна відповідальність за формування плідної взаємодії покладається на директора школи. Директор, як лідер освітнього процесу, має забезпечити збереження цілісності професії вчителя. Сприяти цьому процесу директор може двома шляхами: розробити чіткі посадові інструкції для всього допоміжного персоналу та пояснити вчителям, як оцінювати роботу асистентів учителів [5, с. 32].

Отже, до переваг спільного викладання відносять: можливість до залучення всіх учнів класу до роботи протягом уроку; ефективний моніторинг актуальних потреб здобувачі освіти; підвищення ефективності освітнього процесу; більша кількість дітей отримує індивідуальну допомогу; урізноманітнення форм та методів викладання навчального матеріалу; підвищення майстерності педагогів. Серед труднощів спільного викладання педагоги найчастіше називають: велику кількість дітей у класі, зокрема дітей з освітніми потребами; тяжіння асистентів учителів до виконання ролі лише помічника вчителя, ніж співчителя; складність ефективного формування партнерських стосунків у процесі спільного викладання [6, с. 54].

Таким чином, спільне викладання лише нещодавно почало впроваджуватися у навчальний процес в закладах загальної освіти. Завдяки йому реалізуються основні ідеї інклюзивного навчання: створення максимально ефективних умов для формування навчальних, соціальних та інших компетентностей учнів з огляду на їхні можливості та особливості розвитку.

Список використаних джерел:

1. Андрощук О. Спільне викладання – оптимальний стиль побудови взаємовідносин в закладі з інклюзивною формою навчання. *Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти*: матеріали Регіональної науково-практичної інтернет-конференція, 27–30 листопада 2018 р. Житомир, 2018. URL: <http://dpsz2018.blogspot.com/2018/11/blog-post70.html> (дата звернення: 1.03.2021).
2. Інклюзивне навчання у закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренера. URL: <http://posibnyk.nus.org.ua/theme-6-role-teachers-assistant-in-class-with-inclusive-education-main/> (дата звернення: 1.03.2021).
3. Спільне викладання в інклюзивному класі : метод. матеріали / укладач Н. З. Софій. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Пляди», 2015. 70 с.

4. Навчальний курс з інклюзивної освіти: Теорія та методика інклюзивного навчання. Модулі 4–6 / уклад. Л.М. Сидорів ; за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г.М., 2020. 265 с.
5. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання : навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва та ін. Харків : Видавництво «Ранок», 2019. 216 с.
6. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / укладач О. В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с.

**ІНКЛЮЗИВНИЙ ПРОЕКТ «НАЗУСТРІЧ»
ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ:
НАПРАЦЮВАННЯ 2018 – 2020 РОКІВ**

*Костюк Степан Володимирович,
директор Тернопільського обласного краєзнавчого музею
E-mail: tokm-1913@ukr.net*

Останнім часом український соціум наповнено багаточисельними публікаціями періодики, рекомендаціями науковців, радіо-, телепередачами щодо відповідного облаштування громадських місць для доступно-належного користування людей із особливими потребами. Проте, зроблені практичні «перші кроки» – мале задоволення потреб часу.

Допоки «матеріалізується» необхідне, Тернопільський обласний краєзнавчий музей – також учасник науково-освітньо-пізнавального процесу. Підставою започаткування проекту «Назустріч» послужило підписання 2018 року угоди співпраці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Тернопільського обласного краєзнавчого музею. Науковці вишу та установи напрацювали спільні програми, обравши місцем проведення музей. Завідувачем художньо-реставраційного відділу музею Андрієм Чернецем розроблено логотип (усміхнені дівчинка та хлопчик на інвалідному візку тримаються за руки, прошкуючи назустріч майбуттю).

Враховуючи специфіку конструкцій будівлі, установу частково обладнано пандусами, що забезпечило можливість відвідувань певною категорією наших громадян, іноземних туристів.

Передбачається переобладнання вантажного ліфта.

Відтак, напрацьовується певний досвід виховних масових дійств, зокрема.

Міжнародний день захисту дітей 2018 року підкріплено проведенням «Свята дитини», програмою якого передбачено:

- екскурсію-гру «Юні природодослідники»: «Екологічна експедиція», розкопки у музеї «У пошуках скам'янілостей», «Мистецтво плетіння українського віночка», «Життя та детективні історії лісових мешканців»;

- інтерактивні зони «Скарбниця історії»: «Подорож у світ первісної людини» (демонстрація фільму), «Давні знаряддя», «Чи козацького ти роду?» (гра: «Козацький снайпер», «Перетягування канату»), «Освіта на Тернопільщині» (виставка листівок та шкільного приладдя), «Старі фотографії на стіл розклади» (старий Тернопіль в листівках);

- майстер-класи: із пов'язування хустки та намітки, виготовлення ангеліків, створення малюнка «Світ очима дитини», виготовлення виробів із солоного тіста «Життя дитячих пальчиків», виготовлення патріотичних браслетів;

- сімейний кінотеатр та зону відпочинку для батьків з дискусійною платформою «Майбутнє дітей з інвалідністю в Україні»;

- виставку фондів матеріалів «Мандрівка у казковий світ», ін.